

**Концепція державної політики
щодо досягнення цілі 1.5. Українські вчені мають належні умови для досліджень та
інтегровані у світовий науковий простір
Програми діяльності Кабінету Міністрів України**

1. ПРОБЛЕМА ПОЛІТИКИ

1.1. Проблема. Українська наука продукує результати, що в своїй більшості не відповідають світовому рівню. Обмежена можливість українських вчених реалізовувати власні ідеї та долучатись до розв'язання важливих економічних і суспільних проблем.

1.2. Носій проблеми: українські вчені, наукові та науково-педагогічні працівники.

1.3. Масштаб проблеми: загальнонаціональна. За даними Держстату щороку спостерігається тенденція до зменшення кількості організацій, що здійснювали наукові дослідження і науково-технічні (експериментальні) розробки (далі – ДіР). Так, у 2017 році кількість таких організацій становила 963 од., а у 2018 - 950.

У 2018 р. частка виконавців ДіР у загальній кількості зайнятого населення становила 0,54%, у тому числі дослідників – 0,35 %. За даними Держстату, кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, продовжує щороку зменшуватись: за період з 2016 по 2019 роки їх кількість зменшилася на 12,3%. Насиченість науковими працівниками в країнах, які є конкурентами України у боротьбі за наукові кадри, майже у 2 рази більша. Вікова структура наукових кадрів є загрозливою. Більше чверті дослідників (28,5%) мають вік 60 років і старше, а найбільш продуктивні за віком групи (до 49 років) сукупно об'єднують лише трохи більше половини (52,5%) від загальної чисельності.

Наукоємність ВВП України залишається критично низькою, що призводить до втрачання наукою здатності виконувати економічну функцію. За даними Мінфіну рівень фінансування наукової і науково-технічної діяльності за рахунок бюджетних коштів у 2016 році складав 0,22 % ВВП. Починаючи з 2017 року відбулося мінімальне збільшення об'ємів фінансування наукової сфери за рахунок коштів державного бюджету: 2017 рік – 0,24 % ВВП, 2018 рік – 0,24% ВВП, а у 2019 році цей показник знову зменшився і склав 0,23 % ВВП.

1.4. Гострота проблеми. Проблема є **гострою**, оскільки практично всі процеси, що відбуваються у сфері мають негативну динаміку. Зменшується науковий потенціал як кількісно, так і якісно. Випускники закладів вищої освіти практично не обирають українську науку як сферу для продовження кар'єри в Україні. За даними Держстату кількість аспірантів зменшилась за період з 2015 до 2018 року на 20%.

Бюджетне фінансування науки спрямовується переважно на утримання застарілого та неефективного комплексу державних наукових установ. Понад 75% бюджетного фінансування науки йде на забезпечення діяльності Національної та галузевих академій наук, пріоритетні напрями діяльності яких вони визначають самостійно. При відсутності фіскальних стимулів для інвестицій у дослідження, кошти, отримані як гранти від іноземних донорів, оподатковуються.

Дослідницька інфраструктура не забезпечує високий рівень досліджень і розробок, що обмежує можливості залучення зовнішніх коштів та співпраці в рамках міжнародного науково-технічного співробітництва. Вчені, які хочуть долучитись до розв'язання важливих соціально-економічних проблем країни, мають вкрай обмежені можливості одержати кошти на реалізацію власних ідей. Суспільство сприймає професію вченого як непрестижну та малоперспективну.

1.5. Динаміка проблеми - негативна. Протягом останніх 25 років кількість вчених в Україні скоротилась у 5 разів, а наукоємність ВВП - більш, ніж у 3 рази. За даними Держстату кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, продовжує щороку зменшуватись - за період з 2016 по 2017 роки їх кількість зменшилась на 4%, а за період з 2017 по 2018 вже більше, ніж на 6,5%. В основному таке скорочення відбулось за рахунок наукових та інженерно-технічних працівників, які безпосередньо беруть участь у створенні нових знань, продуктів, процесів, методів та систем. Кількість наукових працівників у загальній кількості

зайнятого населення для України вже давно критично низький та продовжує зменшуватися - з 0,6% у 2016 році до 0,5% у 2018 році.

1.6. Причини проблеми:

Причина 1. Можливості залучення українських вчених до участі у міжнародних програмах досліджень та міжнародних дослідницьких інфраструктурах є недостатніми та не відповідають реальній спроможності науковців.

Причина 2. Система управління та оплати праці у державному секторі досліджень і розробок є надто консервативними, що не дає можливості оперативно адаптувати дослідницьку інфраструктуру до актуальних потреб розвитку науки і техніки та стимулювати вчених до продуктивної роботи та професійного розвитку. Рівень оплати на початкових етапах кар'єри не є достатнім для забезпечення мінімальних життєвих потреб молодшої людини.

Причина 3. Бюджетне фінансування науки побудовано на домінуванні одностороннього відомчого фінансування. Грантове фінансування практично відсутнє. Переважна більшість вчених мають обмежені можливості залучення альтернативних джерел фінансування через надлишкову фінансову регуляцію та бюрократизацію супроводу наукових досліджень і розробок у наукових установах та закладах вищої освіти державної форми власності. Відсутні економічні стимули залучення приватних інвестицій у наукову сферу.

Причина 4. Обмеженість можливостей для кар'єрного та професійного зростання для молодих вчених через консервативну кадрову політику в системі державних наукових установ. Недостатність спеціальних програм підтримки досліджень і розробок та стимулювання академічної мобільності молодих вчених.

Причина 5. Українська наука не орієнтована на вирішення нагальних актуальних економічних і соціальних проблем країни через всеохоплення законодавчо визначених пріоритетів та відсутність механізмів чіткої орієнтації бюджетної фінансової підтримки науки на забезпечення конкретних та актуальних потреб розвитку країни. Необізнаність громадян щодо потенціалу та результатів української науки посилює недовіру до спроможності українських вчених та доцільності фінансування науки за рахунок коштів платників податків.

1.7. Показники ефективності політики:

1. кількість публікацій та кількість цитувань українських вчених у журналах, які індексуються провідними міжнародними наукометричними базами даних;
2. зростання грантового фінансування в загальному обсязі фінансування наукових досліджень та розробок;
3. зростання питомої ваги видатків на фінансування наукових проєктів, грантових та стипендіальних програм для молодих вчених у загальному обсязі видатків державного бюджету на науку.

2. ПРОПОНОВАНИЙ КУРС ПОЛІТИКИ

2.1. Підціль 1. *Вчені інтегровані до європейського та світового дослідницького просторів, мають можливість доступу до провідних світових дослідницьких інфраструктур, фінансових джерел для реалізації права академічної мобільності та мотивовані до участі у міжнародному науково-технічному співробітництві*

Показники результативності:

1а) кількість публікацій українських вчених у журналах, які індексуються провідними наукометричними базами даних, підготовлених у співавторстві з зарубіжними вченими;

1б) кількість міжнародних дослідницьких інфраструктур, у яких Україна бере участь становить не менше 25;

1в) кількість грантів, наданих за бюджетні кошти українським вченим для реалізації права на академічну мобільність.

Завдання до підцільі 1:

1. Долучення України до міжнародних наукових програм та організацій.
2. Долучення України до міжнародних дослідницьких інфраструктур.
3. Запровадження державної підтримки права на академічну мобільність.

2.2. Підціль 2. Вчені мають достойний рівень оплати праці та доступ до дослідницької інфраструктури, яка дає можливість проводити дослідження на високому якісному рівні

Показники результативності:

- 2а) відношення середньої заробітної плати у сфері науки до середньої заробітної плати в економіці;
- 2б) кількість створених центрів колективного користування науковим обладнанням;
- 2в) кількість створених державних ключових лабораторій;
- 2г) частка державних наукових установ, що фінансуються за результатами прозорої та об'єктивної атестації їх діяльності (у відсотках);
- 2д) кількість закладів вищої освіти, які отримують базове фінансування за результатами атестації їх наукової і науково-технічної діяльності.

Завдання до підцільі 2:

- 1. Впровадження нових підходів до формування оплати праці наукового працівника.
- 2. Запровадження пріоритетного розвитку матеріально-технічної бази дослідницької та інноваційної інфраструктури, що працює за принципом відкритого доступу
- 3. Фінансування діяльності наукових установ та закладів вищої освіти за результатами державної атестації.

2.3. Підціль 3. Вчені мають доступ до багатоканального фінансування наукових досліджень, яке розподіляється за прозорими процедурами

Показники результативності:

- 3а) частка грантового фінансування, що розподіляється грантодавачами (крім НФД) у загальному обсязі бюджетного фінансування наукових досліджень та розробок становить не менше 10%;
- 3б) частка коштів, що розподіляються через НФД, у загальному обсязі бюджетного фінансування наукових досліджень та розробок становить не менше 15%;
- 3в) питома вага коштів іноземних замовників (грантодавців) у загальному обсязі фінансування науки в Україні.

Завдання до підцільі 3:

- 1. Запровадження грантового фінансування науки та інновацій.
- 2. Запровадження фіскальних стимулів наукової діяльності.
- 3. Запровадження нових принципів проведення та оплати науково-технічної експертизи.

2.4. Підціль 4. Для молодих вчених запроваджено спеціальні програми для стимулювання продовження наукової кар'єри

Показники результативності:

- 4а) частка коштів державного бюджету на науку, що надається державними фондами з підтримки наукової діяльності у вигляді грантів для молодих вчених становить не менше 3%;
- 4б) питома вага молодих вчених у загальній кількості наукових працівників;
- 4в) частка закладів вищої освіти та наукових установ, що запровадили програму постдокторантури;
- 4г) частка респондентів серед молодих вчених, які позитивно оцінюють можливості продовження наукової кар'єри в Україні (у відсотках).

Завдання до підцільі 4:

- 1. Запровадження позиції «постдок» у закладах вищої освіти та наукових установах.
- 2. Розширення обсягів фінансування та диверсифікація інструментів підтримки молодих вчених (грантових, стипендіальних програм тощо).
- 3. Перехід до державної підтримки молодих вчених на основі застосування критерію ідентифікації за етапами розвитку наукової кар'єри.

2.5. Підціль 5. Суспільство сприймає українську науку як реальне джерело економічного розвитку та добробуту населення, має можливість оцінити ефективність витрачання бюджетних коштів на науку. Псевдонаука не толерується у жодному її прояві

Показники результативності:

5а) обсяг коштів державного бюджету, спрямованих на фінансування нових пріоритетних напрямів;

5б) кількість профілів авторів наукових робіт, розміщених у Національній електронній науково-інформаційній системі;

5в) кількість звернень до Національного репозитарію академічних текстів;

5г) частка респондентів, які позитивно оцінюють вплив науки на соціально-економічний розвиток держави (у відсотках).

Завдання до підцільі 5:

1. Затвердження нової системи пріоритетів розвитку науки та інновацій.
2. Запровадження дієвої системи протидії академічній недоброочесності.
3. Інформація про напрями використання коштів та результати наукових досліджень є публічною.

План реалізації державної політики
для досягнення цілі 1.5. «Українські вчені мають належні умови для досліджень та інтегровані у світовий науковий простір»

Підціль	Завдання	Захід	Тип заходу	Початок виконання	Закінчення виконання	Відповідальний
Вчені інтегровані до європейського та світового дослідницького просторів, мають можливість доступу до провідних світових дослідницьких інфраструктур, фінансових джерел для реалізації права академічної мобільності та мотивовані до участі у міжнародному науково-технічному співробітництві	Долучення України до міжнародних наукових програм та організацій	Приєднання України до рамкової програми «Горизонт Європа» (Horizon Europe)	нормативне забезпечення; адміністративно-організаційне забезпечення	грудень 2019	грудень 2021	МОН МЗС Мінфін
		Приєднання України до програми COST	нормативне забезпечення; адміністративно-організаційне забезпечення; інформаційно-комунікаційне забезпечення	грудень 2019	травень 2022	МОН МЗС Мінфін
		Затвердження програм полярних і морських досліджень та забезпечення їх реалізації	нормативне забезпечення; адміністративно-організаційне забезпечення	січень 2021	грудень 2024	МОН Мінекоенерго Мінфін Мінекономіки
	Долучення України до міжнародних дослідницьких інфраструктур	Затвердження концепції державної політики розвитку дослідницької інфраструктури	нормативне забезпечення; інформаційно-комунікаційне забезпечення	січень 2020	листопад 2020	МОН Мінекономіки Мінфін Мінекоенерго Мінінфраструктури МОЗ Мінрегіон Мінцифри НАН України НФД

		Україна долучена до пріоритетних Європейських консорціумів дослідницьких інфраструктур (ERIC)	нормативне забезпечення; адміністративно-організаційне забезпечення	січень 2020	грудень 2024	МОН МЗС
		Долучення України до розбудови Європейської Хмари Відкритої Науки (EOSC)	адміністративно-організаційне забезпечення; нормативне забезпечення; інформаційно-комунікаційне забезпечення	квітень 2020	грудень 2024	МОН МЗС Мінцифри
	Запровадження державної підтримки права на академічну мобільність	Внесення змін до законодавства щодо запровадження конкурентоспроможних умов оплати залучення іноземних вчених для роботи у наукових установах та закладах вищої освіти	нормативне забезпечення	січень 2020	вересень 2021	МОН Мінсоцполітики Мінфін
		Внесення змін до законодавства щодо забезпечення збереження місця роботи за науковим працівником, що направляються у довготермінове стажування за кордоном	нормативне забезпечення	січень 2020	січень 2021	МОН Мінсоцполітики Мінфін
		Запровадження грантової підтримки академічної мобільності	нормативне забезпечення	січень 2020	лютий 2021	МОН НФД Фонд Президента України
	Впровадження	Формування нової системи	нормативне	вересень	квітень 2021	Мінсоцполітики

рівень оплати праці та доступ до дослідницької інфраструктури, яка дає можливість проводити дослідження на високому якісному рівні	нових підходів до формування оплати праці наукового працівника	оплати праці наукових працівників	забезпечення	2020		МОН
		Запровадження фінансового забезпечення нової системи оплати праці наукових працівників	адміністративно-організаційне забезпечення	січень 2021	грудень 2024	Мінсоцполітики МОН Мінфін
	Запровадження пріоритетного розвитку матеріально-технічної бази дослідницької та інноваційної інфраструктури, що працює за принципом відкритого доступу	Розроблення змін до законодавства щодо умов раціонального використання державного майна державних наукових установ та самоврядних наукових організацій	нормативне забезпечення	травень 2020	грудень 2020	МОН Мінекономіки Мінфін Фонд державного майна
		Створення системи центрів колективного користування науковим обладнанням в закладах вищої освіти та наукових установах з урахуванням результатів їх державної атестації	нормативне забезпечення; адміністративно-організаційне забезпечення	квітень 2020	грудень 2024	МОН
		Створення мережі державних ключових лабораторій із залученням коштів НФД	нормативне забезпечення; адміністративно-організаційне забезпечення	січень 2020	грудень 2024	МОН НФД
		Запровадити пільгові умови оренди приміщень наукових парків	нормативне забезпечення	січень 2020	червень 2020	МОН
	Фінансування діяльності наукових установ та закладів вищої освіти за результатами державної атестації	Забезпечення фінансової підтримки пріоритетних напрямів наукових досліджень наукових установ та закладів вищої освіти	нормативне забезпечення; адміністративно-організаційне забезпечення	січень 2020	грудень 2024	МОН
		Здійснення моніторингу	адміністративно-	червень 2020	грудень 2024	МОН

		виконання перспективних планів закладів вищої освіти	організаційне забезпечення			
Вчені мають доступ до багатоканального фінансування наукових досліджень, яке розподіляється за прозорими процедурами	Запровадження грантового фінансування науки та інновацій	Забезпечення роботи Національного фонду досліджень (НФД), як джерела незалежного грантового фінансування	адміністративно-організаційне забезпечення	квітень 2020	грудень 2024	НФД МОН
		Внесення змін до законодавства щодо забезпечення діяльності НФД стосовно особливостей використання коштів, отриманих як оплата послуг, або як грант	нормативне забезпечення	червень 2020	грудень 2021	МОН НФД Мінфін
		Розширення кола грантонадавачів	адміністративно-організаційне забезпечення	січень 2021	грудень 2024	МОН Мінекономіки Мінфін Мінекоенерго Мінінфраструктури МОЗ Мінрегіон Мінцифри Національна академія та національні галузеві академії наук України
		Внести зміни до законодавства в частині надання державної підтримки патентуванню інтелектуальної власності закордоном та запровадження інноваційного ваучера	нормативне забезпечення	січень 2020	червень 2020	МОН

	Запровадження фіскальних стимулів наукової діяльності	Запровадження податкових стимулів для інвесторів наукової діяльності	нормативне забезпечення	січень 2020	грудень 2021	МОН Мінекономіки Мінфін ДПС
		Запровадження податкових стимулів для благодійників	нормативне забезпечення	січень 2020	грудень 2021	МОН Мінекономіки Мінфін ДПС
		Внесення змін до законодавства щодо скасування оподаткування іноземних грантів на проведення наукових досліджень і розробок	нормативне забезпечення	грудень 2020	жовтень 2021	МОН Мінекономіки Мінфін ДПС
		Внести зміни до законодавства в частині використання державними установами надходжень від передачі/використання об'єктів інтелектуальної власності	нормативне забезпечення	січень 2020	вересень 2021	МОН
	Запровадження нових принципів проведення та оплати науково-технічної експертизи	Внесення змін до законодавства щодо спрощення залучення іноземних експертів до проведення наукової і науково-технічної експертизи за рахунок коштів державного бюджету	нормативне забезпечення	січень 2020	травень 2020	МОН Мінфін Мінсоцполітики МЗС
		Внесення змін до	нормативне	січень 2020	травень 2020	МОН

		законодавства щодо запровадження системи конкурентоспроможної оплати праці експертів, у тому числі й іноземних	забезпечення			Мінфін Мінсоцполітики
Для молодих вчених запроваджено спеціальні програми для стимулювання продовження наукової кар'єри	Запровадження позиції «постдок» у закладах вищої освіти та наукових установах	Розроблення змін до законодавства щодо запровадження позиції «постдок» в ЗВО та наукових установах	нормативне забезпечення	лютий 2020	грудень 2020	МОН
		Заохочення створення позицій “постдок” у закладах вищої освіти та наукових установах	адміністративно-організаційне забезпечення	лютий 2021	грудень 2021	МОН НФД Фонд Президента України
	Розширення обсягів фінансування та диверсифікація інструментів підтримки молодих вчених (грантових, стипендіальних програм тощо)	Розширення державної фінансової підтримки молодих вчених	адміністративно-організаційне забезпечення	січень 2020	грудень 2024	МОН Мінекономіки Мінфін НФД Фонд Президента України
		Диверсифікація інструментів підтримки молодих вчених (грантових, стипендіальних програм тощо)	адміністративно-організаційне забезпечення	січень 2020	грудень 2024	МОН Мінекономіки Мінфін НФД Фонд Президента України
	Перехід до державної підтримки молодих вчених на основі застосування критерію ідентифікації за етапами розвитку наукової кар'єри	Розроблення змін до законодавства щодо переходу до державної підтримки молодих вчених на основі застосування критерію ідентифікації за етапами розвитку наукової кар'єри	нормативне забезпечення	березень 2020	квітень 2021	МОН Мінсоцполітики Мінфін

Суспільство сприймає українську науку як реальне джерело економічного розвитку та добробуту населення, має можливість оцінити ефективність витрачання бюджетних коштів на науку. Псевдонаука не толерується у жодному її прояві	Затвердження нової системи пріоритетів розвитку науки та інновацій	Розроблення нової системи пріоритетних напрямів розвитку науки та інновацій, що орієнтована на досягнення Цілей сталого розвитку	адміністративно-організаційне забезпечення; інформаційно-комунікаційне забезпечення	січень 2020	травень 2020	МОН Мінекономіки Мінфін Мінекоенерго Мінінфраструктури МОЗ Мінрегіон Мінцифри Національна академія та національні галузеві академії наук України
		Затвердження нової системи пріоритетних напрямів розвитку науки та інновацій, що орієнтована на досягнення Цілей сталого розвитку	нормативне забезпечення	травень 2020	грудень 2020	МОН Мінекономіки Мінфін Мінекоенерго Мінінфраструктури МОЗ Мінрегіон Мінцифри Національна академія та національні галузеві академії наук України
		Запровадження системи моніторингу реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки та інновацій	адміністративно-організаційне забезпечення	січень 2021	грудень 2024	МОН
		Проведення інформаційної кампанії щодо популяризації науки як джерела інноваційного розвитку	інформаційно-комунікаційне забезпечення	січень 2020	грудень 2024	МОН НФД

		економіки та добробуту населення в розрізі Цілей сталого розвитку, а також заохочення до обрання молоддю професії науковця				
	Запровадження дієвої системи протидії академічній недоброчесності	Розроблення процедур присудження наукових ступенів та вчених звань, які мінімізують можливість академічної недоброчесності	нормативне забезпечення	травень 2020	грудень 2021	МОН
		Забезпечення роботи Національного репозитарію академічних текстів як ефективного інструменту протидії плагіату	адміністративно-організаційне забезпечення	грудень 2020	грудень 2021	МОН
		Проведення інформаційних заходів щодо норм та принципів написання наукових текстів, якісного оформлення наукових публікацій та дотримання принципів академічної доброчесності	інформаційно-комунікаційне забезпечення	січень 2020	грудень 2024	МОН
		Забезпечення доступу до сучасних джерел наукової і науково-технічної інформації	адміністративно-організаційне забезпечення	січень 2020	грудень 2024	МОН
	Інформація про напрями використання коштів та результати наукових досліджень є публічною	Розширення доступу громадян до відкритих даних стосовно наукової діяльності окремих вчених, наукових установ та закладів вищої освіти, які отримують державну підтримку	адміністративно-організаційне забезпечення	травень 2020	грудень 2024	МОН
		Створення Національної	адміністративно-	січень 2020	грудень 2023	МОН

		електронної науково-інформаційної системи	організаційне забезпечення; інформаційно-комунікаційне забезпечення			
--	--	---	---	--	--	--